

ποιεῖ ἀπόφασιν, καὶ τὸ ἄνθρωπος οὐ βαδίζει ἀπόφασις ἔσται. Ἐἴτα ἐπαναλαμβάνει λέγων, ὥστε εἰ πανταχοῦ ἵγουν ἐπὶ πασῶν τῶν προτάσεων, ὅπως ἂν ἔχοιεν, οὕτως ἔχει ὡς εἴρηται, καὶ ἐπὶ τῶν μετὰ τρόπου προτάσεων οὕτως ἔξει, ὅτι ἢ ἀπόφασις ἔσται τοῦ ῥήματος καὶ οὐ τοῦ τρόπου.

6

Δοκεῖ δέ.

Νῦν ἀποδείκνυσι τὸ ἕτερον μέρος τῆς ἀπορίας, ὅπερ ἔστι τὸ ἀληθές. Καὶ δυνατόν μὲν εἶναι τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα καὶ εἰς ἀδύνατον ἀπαγωγή, ἀλλὰ μᾶλλον ἐστὶν ἀποδεικτικὸς συλλογισμὸς, καὶ ἔστι τοιόσδε. Τὸ δυνατόν εἶναι καὶ δυνατόν μὴ εἶναι συναληθεύουσι· ἀλλ' αἰ ἀντικείμενα ἀποφάνσεις οὐκ ἀληθεύονται κατὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς πράγματος· τὸ ἄρα δυνατόν εἶναι καὶ δυνατόν μὴ εἶναι οὐκ εἰσὶν ἀποφάνσεις ἀντιφατικῶς ἀντικείμενα. Τούτου τοῦ λόγου τίθησι πρῶτον τὴν ἐλάττω, καὶ δείκνυσι ταύτην πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς κοινῆς ἀπάντων δόξης· καὶ γὰρ δοκεῖ, φησί, πᾶσιν· εἴτα καὶ λόγῳ ἀποδείκνυσι· φησί γὰρ ὅτι ἅπαν τὸ οὕτω δυνατόν, ἐπαμφοτερίζοντως δηλονότι καὶ ἀμφιρρεπῶς, οὐκ αἰ | ἐνεργεῖ, μᾶλλον μὲν οὖν ἐστὶν ἐν δυνάμει, ἦτις δύνამις πέφυκε πρὸς τε τὸ εἶναι καὶ πρὸς τὸ μὴ εἶναι, ὥστε τῷ οὕτω δυνατῷ οὐ μόνον ἢ κατάφασις ὑπάρξει, ἀλλὰ καὶ ἢ ἀπόφασις ἢ δοκοῦσα, καὶ τὸ αὐτὸ ἔσται καὶ δυνατόν εἶναι καὶ δυνατόν μὴ εἶναι. Καὶ γὰρ καὶ τὸ βαδίζειν δυνάμενον δύναται μὴ βαδίζειν, καὶ τὸ ὄρασθαι δυνατόν δύναται μὴ ὄρασθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δυνατῶν λεγομένων ὡσαύτως. Θεῖς τοίνυν οὕτω τὴν ἐλάττω καὶ τὴν ταύτης ἀποδειξίν, νῦν τίθησι τὴν μείζω, ἀλλὰ μὴν ἀδύνατόν ἐστι, λέγων, συναληθεύειν τὰς ἀντιφατικῶς ἀντικείμενας. Ἐἴτα τίθησι τὸ συμπέρασμα· οὐκ ἄρα ἀπόφασις τοῦ δυνατόν εἶναι τὸ δυνατόν μὴ εἶναι. Ἐἴτα ἐξαπλοῖ τὸν παρόντα λόγον. Συμβαίνει γὰρ, φησί, καὶ ἔπεται ἐκ τῶν εἰρημένων ἢ συναληθεύειν τὴν ἀντίφασιν, ἢ μὴ γίνεσθαι ἐν ταῖς τοιαύταις προτάσεσι τὰς τε καταφάσεις καὶ ἀποφάσεις κατὰ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι τοὺς τρόπους· προστιθέμενα γὰρ τοὺς τρόπους καλεῖ, τουτέστι μὴ γίνεσθαι τὴν ἀντίφασιν ἐν αὐταῖς κατὰ τὸ δυνατόν εἶναι καὶ δυνατόν μὴ εἶναι, ἀλλὰ ἄλλως, ὡς ἐροῦμεν ὑστερον αὐτίκα. Εἰ οὖν τὸ πρῶτον ἀδύνατον, τὸ δεύτερον ἂν εἴη αἰρετόν. Δύναται δὲ τοῦτο, ὅπερ εἵπομεν, ἐξαπλωσὶν οἷον εἶναι τοῦ ἐπιχειρήματος καὶ ἐπεξεργασίας, εἶναι καὶ ἴδιον ἐπιχείρημα ὑποθετικὸν τοιοῦτον· ἢ συναληθεύει ἢ ἀντίφασις, καὶ ἔστιν ἀπόφασις τὸ δυνατόν μὴ εἶναι τοῦ δυνατόν εἶναι, ἐπεὶ ταῦτα συναληθεύουσιν, ὡς εἴρηται· τοῦτο γὰρ βούλεται· τὸ συμβαίνει ἐκ τούτων· ἢ εἰ μὴ συναληθεύει ἢ ἀντίφασις, οὐδὲ τοῦ δυνατόν εἶναι ἀπόφασις ἔστι τὸ δυνατόν μὴ εἶναι, καὶ

21 τὴν μείζω en marge pour remplacer τὴν ἐλάττω écrit par distraction dans le texte A

ὅλως τοῦ εἶναι τὸν τρόπον ὄντινου τὸ μὴ εἶναι αὐτόν. Ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον ἀδύνατον, τὸ συναληθεύειν τὴν ἀντίφασιν· τὸ δεύτερον ἄρα αἰρετόν. Ἡ μὲν οὖν πρόσληψις φανερά οὔσα οὐ δείκνυται· τὸ δὲ ἡγούμενον ἀποδείκνυται ἐν τῷ πρώτῳ ἐπιχειρήματι, διὸ καὶ εἶπε· „Συμβαίνει ἐκ τούτων.“ Εἰ γάρ ἐστιν ἀντίφασις τὸ δυνατόν εἶναι καὶ δυνατόν μὴ εἶναι, ταῦτα δὲ συναληθεύουσιν, ὡς δέδεικται, συναληθεύει ἡ ἀντίφασις.

Ἔστιν ἄρα ἀπόφασις.

Ἰὼν λύει τὴν ἀπορίαν καὶ διορίζεται τὴν ἀλήθειαν, καὶ πρῶτον τίθησι ταύτην· δεύτερον, ἀποδείκνυσιν ἐν τῷ· „Γίνεται γάρ.“ Τίθησι δὲ f. 198^v ταύτην ὡσπερ συμπέρασμα τῶν προσεχῶς εἰρημένων, διότι τὸ δεύτερον 10 μέρος τῆς ἀπορίας, ὅπερ ἀπεδείκνυτο προσεχῶς, ἀληθὲς ἦν, ὥστε ἡ ἀλήθεια ἦν μέλλει τίθεναι καὶ δείκνυται καὶ τῶν προσεχῶς εἰρημένων λόγων ἐστὶ συμπέρασμα, ἐπεὶ τὰ τοῦ δευτέρου μέρους τῆς ἀπορίας κατασκευαστικά καὶ τῆς ἀληθείας ἦν ἀποδεικτικά, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ λαμβάνει δις αὐτὰ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν. Ἔστιν ἄρα, φησὶν, ἀπόφασις τοῦ δυνα- 15 τὸν εἶναι τὸ μὴ δυνατόν εἶναι, οὐ τὸ δυνατόν μὴ εἶναι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Ἐπεὶ δὲ τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἀπορίας ἐκ τινος ὁμοιότητος κατασκευάζετο, γῶν ἐξ ἀληθεστέρας ὁμοιότητος τὴν λύσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν συμπεραίνει. Ὡσπερ ἔχει, φησὶν, ἐπ' ἐκείνων τῶν προτάσεων, ὅτι τὸ ἐστὶν ἢ ὅλως τὸ ῥῆμα πρόσθεσις ἐστὶν εἴτουν κατηγορούμενον, τὰ δὲ λοιπὰ 20 πάντα ὑποκείμενα πράγματα εἰσιν, οὕτω καὶ ἐν ταῖς μετὰ τρόπου προτάσεσι τὸ μὲν ῥῆμα μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐστὶν ὑποκείμενον, ὁ δὲ τρόπος πρόσθεσις. Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ἡ ἀπόφασις γίνεται, τῆς ἀρνήσεως τῆ προσθέσει προστιθεμένης ἡγουν τῷ ῥήματι. Καὶ ἐν ταύταις ἄρα ἡ ἀπόφασις γενήσεται, προστιθεμένης τῆς ἀποφάσεως τῆ προσθέσει ἡγουν 25 τῷ τρόπῳ. Πρόσθεσιν δὲ φησι τὸ κατηγορούμενον, διότι ὡσπερ εἰδικόν τί ἐστὶν ἐν τῷ λόγῳ, ὡς πρότερον εἴρηται, ὃν τρόπον καὶ τὸ εἶδος ὡσπερ πρόσθεσις ἐστὶν ἐν τῷ φυσικῷ πράγματι διὰ τὸ ἐπέρχεσθαι τῆ ὕλη ὑποκειμένη ὡς τὸ προσλαμβανόμενον ἐν τῷ προσλαμβάνοντι καὶ τῷ δεκτικῷ. Τὸ δὲ ὑποκείμενόν ἐστιν ὡσπερ τὸ ὑλικόν ἐν τῷ ἀποφαντικῷ λόγῳ. 30 Ὡσπερ οὖν, φησί, τὸ λευκὸν καὶ τὸ ἄνθρωπος γίνονται ὡσπερ ὑλικά τινα ἐν τῆ πρὸς τὸ ῥῆμα ἀποβλέψει καὶ ἐκεῖνο πρόσθεσις τίς ἐστὶν ἡγουν εἶδος πρὸς αὐτά, οὕτω καὶ ἐν ταῖς μετὰ τρόπου προτάσεσι τὸ ἄνθρωπος καὶ τὸ λευκὸν καὶ ἔτι τὸ ῥῆμα γίνονται ὡσπερ ὑλικά τινα, μᾶλλον δὲ ὡσπερ ἐν ὑποκείμενον καὶ μία ὕλη ἐν τῆ πρὸς τοὺς τρόπους παραθέσει. 35 Διὰ ταύτην τὴν ὁμοιότητα τοίνυν καὶ ἡ ἀπόφασις ἐπὶ τε ἐκείνων καὶ τούτων τῷ αὐτῷ γίνεται τρόπῳ, ἡγουν τῆς ἀρνήσεως προστιθεμένης τῆ

7 ἀπόφασις om BC 13-15 ἐπεὶ — ἀπόδειξιν en marge A

προσθέσει, τουτέστι τῷ εἰδικῷ μέρει, εἶπουν τῷ κατηγορουμένῳ· καὶ
 f. 199 ὡσπερ ἐν ἐκείναις γίνεται τε ἡ ἀντίφασις καὶ ἡ ἀλήθεια διορίζεται καὶ
 τὸ ψεῦδος κατὰ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, οὕτω καὶ ἐν ταύταις κατὰ τὸ
 δυνατόν ἐστίν, οὐ δυνατόν ἐστίν, ἢ ἀντίφασις γίνεται, ταῦτόν δ' εἶπειν ὁ
 6 τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους διορισμός.

Τοῦ δὲ δυνατόν μὴ εἶναι.

Τοῦ δὲ δυνατόν μὴ εἶναι, ἐπεὶ οὐκ ἐστίν ἀπόφασις ἀλλὰ κατάφασις
 ἀόριστος, ἔστα· ἀπόφασις τὸ μὴ δυνατόν μὴ εἶναι, οὐ τὸ οὐ δυνατόν εἶναι·
 καὶ τοῦ δυνατόν εἶναι· οὐ τὸ δυνατόν μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ οὐ δυνατόν εἶναι,
 10 ὡς εἴρηται· ὃ δὲ καὶ αἰτιόν ἐστι τοῦ συναληθεύειν τὸ δυνατόν εἶναι καὶ
 δυνατόν μὴ εἶναι, ὅτι· δηλαδὲ, κατάφασις εἰσίν, ἣ μὲν ἀπλή, ἣ δὲ ἐκ
 μεταθέσεως εἶπουν ἀόριστος, καὶ οὐκ ἀντιφάσεις ἀλλήλων. Ἀλλὰ τὸ δυ-
 νατόν εἶναι καὶ μὴ δυνατόν εἶναι, ἐπεὶ ἀντίκεινται ἀντιφατικῶς, οὐδέποτε
 συναληθεύουσιν. Ὡσαύτως καὶ αἱ ἀόριστοι, τουτέστι τὸ δυνατόν μὴ εἶναι
 15 καὶ μὴ δυνατόν μὴ εἶναι· οὐ συναληθεύουσι διὰ τὸ καὶ ταύτας ἀντιφάσεις
 εἶναι ἀλλήλων, κατάφασιν δηλαδὲ καὶ ἀπόφασιν ἀντικειμένας.

Ὁμοίως δέ.

Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναγκαίου καὶ ἀδυνάτου δείκνυσι, καὶ πρὶν
 πάσαις ἐπεξελεθῆναι (τὴν γὰρ τοῦ ἐνδεχομένου ἀντίφασιν προσέθηκε), κα-
 20 θόλου περὶ πάντων τῶν τρόπων τὸ αὐτὸ ἀποφαίνεται συλλέγων καὶ
 ἐπαναλαμβάνων τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ προειρημένα, ὅτι τῷ μὲν εἶναι καὶ
 μὴ εἶναι χώραν ὑποκειμένων ἀποδιδόνα· δεῖ τὸν γε τὰς τοιαύτας μορ-
 φοῦντα προτάσεις, κατάφασιν δὲ καὶ ἀπόφασιν ποιοῦντα τοὺς τρόπους,
 ἡγουν ἄνευ τῆς ἀρνήσεως καὶ μετὰ τῆς ἀρνήσεως τούτους προφέροντα,
 25 ὡσπερ πρὸς ὑποκείμενον τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι· συντάττειν ταῦτα καὶ συν-
 τιθένα· καὶ ταύτας χρῆ οἶεσθαι· εἶναι τὰς ἀντικειμένας ἀντιφατικῶς προ-
 τάσεις· δυνατόν, οὐ δυνατόν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Προσέθηκε
 δὲ τὸ ἀληθές, οὐκ ἀληθές, πρὸς ἐνδειξίν τοῦ μὴ τέσσαρας εἶναι
 μόνον τοὺς πάντας τρόπους, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους, ὡς πρότερον εἴρη-
 30 τα· τὸ γὰρ δικάως καὶ εὐσεβῶς καὶ ἀληθῶς καὶ ταχέως καὶ πιθανῶς
 καὶ ὅσα τοιαῦτα τρόποι λέγεσθαι δύνανται, εἰ καὶ καθόλου καὶ οὐσιώδεις
 τοῖς πράγμασι· μάλιστα οὗτοι εἰσιν οἱ τέσσαρες, ὧν καὶ τὴν ἀκολουθίαν
 αὐτίκα θεωρεῖν μέλλει.

f. 199 v Καὶ αἱ ἀκολουθήσεις δὲ κατὰ λόγον.

35 Διορισάμενος περὶ τῆς ἀντιθέσεως τῶν μετὰ τρόπου προτάσεων, ὅτι
 ἀντίκεινται· δηλονότι· ἀντιφατικῶς αἱ ἔχουσι τὴν ἄρνησιν ἐν τῷ τρόπῳ

6 μὴ εἶναι om BC 19 πάσαις B 34 δὲ κατὰ λόγον om BC

κειμένην, οὐκ ἐν τῷ ῥήματι, ἐν τούτῳ τῷ μέρει διορίζεται περὶ τῆς ἀκολουθίας αὐτῶν, εἴτουν περὶ τῆς συναληθεύσεως, καὶ φησὶν ἔτι οὐ μόνον ἢ ἀντίφασις τούτῳ τῷ τρόπῳ καλῶς καὶ οἰκείως γίνεται, ὡς προεῖρηται, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀκολουθίσεις εὐτάκτως ἡμῶν οὕτω τιθεμένοις προβαίνουσιν, ὥστε τὸν τρόπον τῆς ἀντιθέσεως μὴ μόνον δι' ἑαυτὸν ἀληθῆ εἶναι, ἀλλὰ καὶ ὅτι συμβαίνει τῇ κατὰ λόγον ἀκολουθίσει τῶν τοιούτων προτάσεων. Ἐἴτα ἐκτίθησι τὰς μετὰ τρόπου προτάσεις ἐν τέτρασι συστοιχίαις ἐν τετραγώνῳ σχήματι, ὧν συστοιγιῶν ἐκάστη τέσσαρας προτάσεις τὰς μετὰ τῶν τεσσάρων τρόπων ἔχει συντεθειμένας. Ἡ μὲν οὖν πρώτη καὶ δευτέρα ἔπονται ἀλλήλαις ἀληθευτικῶς ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ ὕλῃ.

10

ἡ πρώτη συστοιχία	<ul style="list-style-type: none"> δυνατὸν εἶναι ἐνδεχόμενον εἶναι οὐκ ἀδύνατον εἶναι οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι 	<ul style="list-style-type: none"> οὐ δυνατὸν εἶναι οὐκ ἐνδεχόμενον εἶναι ἀδύνατον εἶναι. ἀναγκαῖον μὴ εἶναι 	τρίτη
δευτέρα	<ul style="list-style-type: none"> δυνατὸν μὴ εἶναι ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι οὐκ ἀδύνατον μὴ εἶναι οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι 	<ul style="list-style-type: none"> οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι. οὐκ ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι ἀδύνατον μὴ εἶναι. ἀναγκαῖον εἶναι 	τετάρτη 15

ἡ δὲ τρίτη ἐν τῇ τοῦ ἀδυνάτου, ἡ δὲ τετάρτη ἐν τῇ τοῦ ἀναγκαίου, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ὕλαις ἔπονται πάλιν κατὰ τὸ ψεῦδος, ὥστε πανταχοῦ ἔπονται ἀλλήλαις οὕτω κείμεναι. Οὕτω τοίνυν ἐκθεῖς ἐν διαγράμματι τὰς μετὰ τρόπου προτάσεις καθὸ ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλαις, ζητεῖ εἰ καλῶς ἔκκεινται κατὰ πάντα, καὶ εὕρισκει ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἀκολουθίαν καλῶς ἔκκεινται, κατὰ δὲ τὸ σχῆμα τῆς ἀντιφάσεως οὐ καλῶς· οὐ γὰρ πᾶσαι κείνται ἀντιφατικῶς. Πρῶτον τοίνυν τοῦτο ποιεῖ, ὅτι δείκνυσιν αὐτὰς μὴ ἐκτεθεῖσθαι οὕτω καλῶς, ἐπεὶ τὴν μὲν ἀκολουθίαν φυλάττουσι, τὴν δὲ ἀντίφασιν οὐ περισφύζουσιν· δεύτερον, δείκνυσιν πῶς δεῖ ταύτας ἐκτιθεῖσθαι· τρίτον, περὶ τῆς τούτων τάξεως θεωρεῖ.

Περὶ τὸ πρῶτον τοίνυν οὕτω προχωρεῖ. Φησὶν ὅτι τὸ μὲν ἀδύνατον καὶ οὐκ ἀδύνατον, τουτέστιν ἡ ἀντίφασις ὅλη τοῦ ἀδυνάτου ἢ ἀπλή ἀκολουθεῖ ὅλη τῇ ἀντιφάσει τοῦ δυνατοῦ καὶ ἐνδεχομένου, εἰ καὶ ἀντεστραμμένως, διότι ὑπὸ τὰς καταφάσεις τοῦ δυνατοῦ καὶ ἐνδεχομένου ἡ ἀπόφασις ἐστὶ τοῦ ἀδυνάτου, ὑπὸ δὲ τὰς ἀποφάσεις ἢ κατάφασις· τέως δὲ, εἰ καὶ ἀντεστραμμένως, ἀλλ' ἀντιφατικῶς κείνται, καὶ περισφύζεται ἡ ἀκολουθία αὐτῶν πρὸς τὰς ἄλλας καὶ ἢ πρὸς ἀλλήλας ἀντίθεσις. Ἄρται μὲν οὖν αἱ τοῦ ἀδυνάτου προτάσεις ἀκολουθοῦσι ταῖς τοῦ δυνατοῦ καὶ ἐνδεχομένου ἀντιφατικῶς πρὸς ἀλλήλας, εἰ καὶ ἀντιστρόφως, ὡς εἰρηται. Αἱ δὲ προτάσεις τοῦ ἀναγκαίου πῶς ἔχουσιν, ὁπτέον. Φανερόν οὖν ἔστι οὐχ ὁμοίως ἔχουσιν, ἤγουν οὐκ ἀντιφατικῶς ἀκολουθοῦσι ταῖς πρὸς

E. V. Δατη Κ. Τ. Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

αὐτῶν, ἀλλ' ἐναντίως· αἱ γὰρ ἀντιφάσεις τούτων χωρὶς κείνται, ἦγουν
 διαγωνίως· ἀνταποκρίνονται δὲ αἱ ἐναντία, καὶ οὕτως ἔπονται ταῖς πρὸ
 αὐτῶν. Τὸ γὰρ οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι οὐκ ἔστιν ἀπόφασις τοῦ ἀναγκαῖον
 μὴ εἶναι· ἐνδέχεται γὰρ ἀληθεύεσθαι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέρως· τὸ γὰρ
 5 ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, οἷον τὸ ἵπτασθαι τὸν ἀν-
 θρωπον, ἀλλὰ μὴν καὶ ψεύδεσθαι· ἐνδέχεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέρως,
 οἷον ἀνάγκη μὴ ἀναπνεῖν τὸ ζῷον, οὐκ ἀνάγκη ἀναπνεῖν τὸ ζῷον. Ἐπεὶ
 τοίνυν συνέρχονται κατὰ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀλήθειαν, οὐκ εἰσὶν ἀντι-
 φατικά, ἀλλ' ἐναντία· οὕτω γὰρ ἐλέγομεν ἔχειν τὰς ἐναντίας. Ἀλλὰ καὶ
 10 αἱ ἐν ταῖς ἄλλαις συστοιχίαις προτάσεις τοῦ ἀναγκαῖου ὡσαύτως ἔχουσιν,
 ἦγουν ἐναντίως, ὡς ἰσοδυναμοῦσαι ποτε ἀλλήλαις καὶ συνεπόμεναι· ὅπως
 γὰρ ἢ ἀπλῆ ἀπόφασις καὶ ἢ ἐκ μεταθέσεως κατάφασις, καὶ πάλιν ἢ ἐκ
 μεταθέσεως ἀπόφασις καὶ ἢ ἀπλῆ κατάφασις ἐναντίως ἔχουσιν, ὡς πολ-
 λάκις εἴρηται πρότερον.

15

Αἴτιον δέ.

Ἄδυν τίθησι τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ τεθεῖσθαι ἀντιφατικῶς τὰς τοῦ ἀναγ-
 καῖου προτάσεις, ὡσπερ καὶ τὰς τοῦ ἀδυνάτου καὶ τῶν ἄλλων, καὶ φησὶν
 ὅτι· ἢ αἰτία τούτου ἐστὶν ὅτι τὸ ἀδύνατον ταῦτο δύναμενον τῷ ἀναγκαίῳ
 ἦγουν ἰσοδυναμοῦν καὶ ἀκολουθοῦν οὐ δύναται· ἄλλως ἀποδίδωσθαι εἰ
 20 μὴ ἐναντίως, οὕτω δηλονότι ὥστε, εἴπερ ἢ τοῦ ἐνὸς τούτων κατάφασις
 εἴη ἀπλῆ, τὴν ἑτέραν εἶναι ἐκ μεταθέσεως· ἀλλ' οὐ δύναται ποτε τὸ
 f. 200^v αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ τῆς καταφάσεως· ὁ γὰρ ἀδύνατον εἶναι, φησὶ,
 τοῦτο ἀναγκαῖον ἐστὶν οὐκ εἶναι, ἀλλὰ μὴ εἶναι, ἦγουν τοῦτο ἀναγκαῖον
 ἐστὶ μὴ εἶναι· καὶ ὅπερ ἀδύνατον μὴ εἶναι, τοῦτο ἀνάγκη εἶναι, ἀλλ' οὐκ
 25 ἀνάγκη μὴ εἶναι. Ὅρας πῶς τῇ ἀπλῇ καταφάσει τοῦ ἀδυνάτου ἔπεται
 ἢ ἐκ μεταθέσεως κατάφασις τοῦ ἀναγκαῖου, καὶ τῇ ἐκ μεταθέσεως ἀπο-
 φάσει τοῦ ἀδυνάτου ἢ ἀπλῆ κατάφασις τοῦ ἀναγκαῖου. Διὰ τοῦτο, ἐπεὶ
 αὗται ἐτέθησαν ἐν τῇ τρίτῃ καὶ τετάρτῃ συστοιχίᾳ, ἔδει τὰς ἀποφάσεις
 κείσθαι ἐν ταῖς ἑτέραις συστοιχίαις τούτων ἀπαντικρῶ, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ
 30 τῇ ἀπλῇ ἀπόφασιν τοῦ ἀδυνάτου ἐτέθη ἢ ἀπλῆ ἀπόφασις τοῦ ἀναγ-
 καῖου, καὶ ὑπὸ τῇ ἐκ μεταθέσεως ἀπόφασιν τοῦ ἀδυνάτου ἢ ὁμοία ἀπό-
 φασις τοῦ ἀναγκαῖου. Ἴνα τοίνυν ἀκολουθήσῃ τῷ ἀδύνατον εἶναι τὸ
 ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, καὶ τῷ ἀδύνατον μὴ εἶναι τὸ ἀναγκαῖον εἶναι, ἐπεὶ
 οὐκ ἰδύνατο ἄλλως ἀκολουθεῖν (οὐ γὰρ σημαίνει ταῦτόν τὸ ἀναγκαῖον
 35 καὶ τὸ ἀδύνατον, ὡσπερ τὸ δυνατόν καὶ ἐνδεχόμενον· διὸ καὶ ἀκολου-
 θοῦσιν ἐκεῖνα ἐν τῷ αὐτῷ γένει τῆς καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως, ἀλλὰ
 τότε σημαίνουσι ταῦτόν, καὶ τότε ἰσοδυναμοῦσιν, ὅπότεν ἐναντίως καὶ
 ἀντεστραμμένως ἀποδίδονται, ἦγουν ὅπότεν ἢ μὲν τοῦ ἑτέρου πρότασις

ἀπλή, ἣ δὲ τοῦ λοιποῦ πρότασις ἐκ μεταθέσεως λαμβάνηται), ἵνα τοίνυν τοῦτο γένηται, συνέβη καὶ ἠκολούθησεν ἐκεῖνα μὲν, τουτέστι τὰς τοῦ ἀδυνατοῦ προτάσεις, ἀκολουθεῖν ὁμοίως τῷ δυνατῷ καὶ μὴ δυνατῷ, ἦγουν ἀντιφατικῶς· ταῦτα δὲ, ἦγουν τὰς τοῦ ἀναγκαίου, ἐναντίως, ὡς εἴρηται, καὶ οὐκ ἀντιφατικῶς.

5

Ἡ ἀδύνατον οὕτω κείσθαι.

Εἰπὼν ὅτι οὐχ ὁμοίως κείνται αἱ τοῦ ἀναγκαίου προτάσεις ταῖς ἄλλαις κατὰ τὸ ἀντιφατικόν, ἐξ οὗ ἔπεται τὴν προειρημένην ὑπογραφὴν καλῶς μὲν ἐκτεθεισθαι, ὅσον κατὰ τὴν ἀκολουθήσιν, μὴ καλῶς δὲ ὅσον κατὰ τὴν ἀντίφασιν, γὼν ἀποφαίνεται, ὅτι ἀδύνατον οὕτω κείσθαι τὰς 10 τοῦ ἀναγκαίου ἀντιφάσεις, ἦγουν κεχωρισμένως καὶ διαγωνίως, ἀλλὰ δεῖ καὶ αὐτὰς κατὰ τὰς ἄλλας ἀντιφατικῶς κείσθαι. Ἄμα τε τοίνυν δείκνυσιν, ὅτι οὐ καλῶς κείνται, καὶ πῶς ὀφείλουσι κείσθαι δείκνυσιν.

Λαμβάνει τοίνυν ὡσπερ ἀρχὴν τινὰ τὸ ἀναγκαῖον εἶναι | καὶ φησὶν f. 201 ὅτι τούτῳ ἔπεται καὶ συναληθεύει τὸ δυνατὸν εἶναι. Τοῦτο τοίνυν τὸ 15 λῆμμα καὶ ταύτην τὴν θέσιν ἀποδείκνυσιν οὕτως. Εἰ γὰρ μὴ ἀκολουθεῖ, φησί, τῷ ἀναγκαίῳ εἶναι τὸ δυνατὸν εἶναι, ἀκολουθήσει αὐτῷ ἢ ἀπόφασις τὸ οὐ δυνατὸν εἶναι· ἐπὶ παντὸς γὰρ ἢ κατὰφασις, ἢ ἢ ἀπόφασις τῷδε οὐ δυνατὸν εἶναι· ταῦτόν ἐστι τὸ ἀδύνατον εἶναι· τὸ ἄρα ἀναγκαῖον εἶναι ἔσται ἀδύνατον εἶναι, ὅπερ ἄτοπον. Καὶ οὕτω τῇ εἰς 20 ἄτοπον ἀπαγωγῇ ἀποδείξας τὸ λῆμμα, ἔρχεται πρὸς τὸ προκείμενον, καὶ ζητεῖ τίς ἂν τῶν τοῦ ἀναγκαίου προτάσεων συμφωνήσῃ μάλιστα τῷ δυνατὸν εἶναι, ὃ δὴ δυνατὸν εἶναι· ταῦτόν ἐστι τῷ ἐξ ἀνάγκης εἶναι, ὡς δέδεικται. Φησὶν οὖν, ὅτι ἀδύνατον ὑπὸ τὸ δυνατὸν εἶναι κείσθαι τὸ οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι· εἰ γὰρ τῷ ἀναγκαίῳ εἶναι ἔπεται τὸ δυνατὸν εἶναι, τῷ 25 δὲ δυνατὸν εἶναι ἔπεται τὸ οὐκ ἀδύνατον εἶναι, τῷ δὲ οὐκ ἀδύνατον εἶναι ἀκολουθεῖ τὸ μὴ ἀναγκαῖον εἶναι, ἔσται τὸ ἀναγκαῖον εἶναι μὴ ἀναγκαῖον εἶναι, ὅπερ ἄτοπον. Οὐκ ἄρα δεῖ ὑπὸ τὸ δυνατὸν εἶναι κείσθαι τὸ οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι. Ἐκβεβλήσθω τοίνυν αὕτη.

Σκεπτέον δὲ περὶ τοῦ ἀναγκαίου εἶναι καὶ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, ἦγουν 30 περὶ τῶν καταφατικῶν, εἰ ἀρμόζουσιν αὐταὶ τῷ δυνατὸν εἶναι. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' αὐταὶ, φησὶν, ἀρμόζουσιν· τῷ μὲν γὰρ δυνατῷ ἄμφω ἐνδέχεται συμβαίνειν, καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι· ὁποτέρᾳ δὲ τούτων τῶν τοῦ ἀναγκαίου καταφάσεων ἀληθῆς εἴη, οὐκέτι ἔσται ἀληθῆ ἐκεῖνα. Εἶτα ἐξηγεῖται τὸ εἰρημένον. Τὸ μὲν γὰρ δυνατὸν, φησὶν, ἅμα δυνατὸν εἶναι 35 καὶ μὴ εἶναι, ὡς τὸ ἰμάτιον δυνατὸν διατμηθῆναι, καὶ μὴ διατμηθῆναι. Εἰ δὲ ἀνάγκη εἶναι, ἢ εἰ ἀνάγκη μὴ εἶναι, οὐκ ἔσται δυνατὸν εἶναι καὶ

6 κείσθαι om BC

27 τῷ μὴ ἀναγκαίῳ εἶναι A par distraction

μὴ εἶναι· εἰ μὲν γὰρ ἀνάγκη εἶναι, ψευδὸς ἐστὶ τὸ δυνατόν μὴ εἶναι· εἰ δὲ ἀνάγκη μὴ εἶναι, ψευδὸς ἐστὶ τὸ δυνατόν εἶναι, ὥστε οὐδετέρα τῶν τοῦ ἀναγκαίου καταφάσεων συμφωνεῖ τῷ δυνατόν εἶναι. Τεσσάρων τοίνυν οὐσῶν τῶν ἄλλων τοῦ ἀναγκαίου προτάσεων, καὶ τῶν τριῶν ἀποδοκιμασθεῖσῶν ἤδη, λείπεται συμφωνεῖν τῷ δυνατόν εἶναι τὴν λοιπὴν | τοῦ ἀναγκαίου πρότασιν, τὴν ἐκ μεταθέσεως ἀπόφασιν δηλαδή, τὸ οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι· αὕτη γὰρ συμφωνεῖ καὶ τῷ ἀναγκαῖον εἶναι, ὅπερ ὡσπερ ἀρχὴν τινα καὶ κανόνα τῆς ἀκολουθίας προϋπεθέμεθα. Αὕτη καὶ ἀντιφατικῶς ἀντίκειται τῇ προτάσει τοῦ ἀναγκαίου τῇ ἐπομένῃ τῷ οὐ δυνατόν εἶναι· ἐκείνη γὰρ τῷ οὐ δυνατόν εἶναι ἀκολουθεῖ τὸ ἀδύνατον εἶναι, καὶ τούτῳ αὐτὴ τὸ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι. Ταύτη τοίνυν τῇ ἐκ μεταθέσεως καταφάσει τοῦ ἀναγκαίου ἀντίκειται ἀντιφατικῶς τὸ οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, ὅπερ ἐδοκιμάσαμεν. Κατὰ τὸν εἰρημένον τοίνυν τρόπον, τουτέστιν ἐὰν ὑπὸ τὸ δυνατόν εἶναι τεθῇ τὸ οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, ἐκβληθέντος τοῦ οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι, ἀκολουθοῦσι καὶ αὐτοῦ ἀναγκαίου προτάσεις ἀντιφατικῶς ὁμοίως ταῖς ἄλλαις, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἀδύνατον ἢ ἄτοπον συμβαίνει, τιθεμένων τῶν προτάσεων οὕτως ὡς εἴρηται· ἢ τε γὰρ ἀκολουθία καὶ ἢ ἀντίφασις ὁμοῦ περισφύζεται καὶ πάντα ὁμοῦ καλῶς ἔχει.

Leçon XIII.

20

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΤΡΕΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗ.

Ἀπορήσειε δ' ἂν τις, εἰ τῷ.

Νῦν κινεῖ ἀπορίαν πρὸς τὸ λήμμα ἐκεῖνο, ὅτι τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ δυνατόν εἶναι ἔπεται, καὶ διαλεκτικῶς τῇ ἀπορίᾳ ταύτῃ ἐπαγωνίζεται ἐπιχειρῶν ἐφ' ἑκάτερα, ἦντινα ἀπορίαν λύει ἐν τῷ· „Φανερόν δὲ.“
 25 Ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἀκολουθίαν τῶν μετὰ τρόπου προτάσεων ἔδειξεν ὅπως γίνεται δι' ὅλου ἀντιφατικῶς, μεταποιήσας τὰς τοῦ ἀναγκαίου προτάσεις οὐ καλῶς πρότερον ἐκτεθείσας, καὶ ἔδειξε τοῦτο, ὡς ἐπὶ τινος θεμελίου ἐκεῖνου τοῦ λήμματος ἔδει λίαν ἀσφαλίσασθαι τὸν θεμέλιον, ἵνα βεβαίως μὲν τὰ οἰκοδομηθέντα, καίτοι γε οὐδὲ ἄλλως περιττὸν ἦν τὰ τοιαῦτα
 30 ἀπορεῖν τε καὶ ἐπιλύεσθαι πρὸς τὸ εἰδέναι τὴν φύσιν τοῦ δυνατοῦ, πολυσχιδῆ, οὐσαν καὶ ἀμφιβολίας τίκτειν δυναμένην.

Πρῶτον τοίνυν δείκνυσι τὴν κατάφασιν, ὅτι ἔπεται τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ δυνατόν εἶναι τῇ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῇ. Εἰ γὰρ μὴ ἔπεται, φησὶν, ἀκολουθήσει ἢ ἀντιφατικῶς ἀντικειμένη, τὸ μὴ δυνατόν εἶναι· καὶ εἰ τις
 35 μὴ λέγοι ταύτην εἶναι ἀντιφατικῶς ἀντικειμένην, ἀνάγκη πάσα λέγειν τὸ

9 ἐπομένη τῷ οὐ δυνατόν εἶναι A 20 Ἀνάγνωσις γ' om BC 21 εἰ τῷ om BC

δυνατὸν μὴ εἶναι, ὅπερ | ἀληθῶς μὲν οὐκ ἀντίκειται ἀντιφατικῶς τῷ δυνατὸν εἶναι (συγχωρεῖσθω δ' οὖν νῦν ἐκ περιουσίας, ὥστε ἀνάγκη τὴν ἑτέραν τούτων ἔπεσθαι τῷ ἀναγκαῖον εἶναι, εἴπερ μὴ ἔπεται αὐτῷ τὸ δυνατὸν εἶναι· ἐπὶ παντός γὰρ ἢ κατὰφασιν, ἢ ἢ ἀπόφασιν), ἀλλὰ ταῦτα ἀμφω ψευδῆ εἰσι κατὰ τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ ἀδύνατον ἔπεσθαι αὐτῷ· ἔπεται ἄρα τὸ δυνατὸν εἶναι.

Ἀλλὰ μὴν.

Εἶτα δείκνυσιν ὅτι οὐχ ἔπεται· λόγῳ τοιῷδε τὸ δυνατὸν εἶναι καὶ δυνατὸν ἐστὶ μὴ εἶναι. Εἰ τοίνυν τῷ ἀναγκαῖον εἶναι ἔπεται τὸ δυνατὸν εἶναι, τὸ ἀναγκαῖον εἶναι ἔσται δυνατὸν μὴ εἶναι, καὶ δεῖ μορφοῦσθαι τὸ ἐπιχείρημα οὕτως· εἰ τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ δυνατὸν εἶναι ἔπεται, τὸ ἀναγκαῖον εἶναι ἔσται δυνατὸν μὴ εἶναι· ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον· καὶ τὸ ἠγούμενον ἄρα ἄτοπον. Ἡ δὲ ἀκολουθία δείκνυται ἐντεῦθεν. Πᾶν τὸ δυνατὸν εἶναι δύναται καὶ μὴ εἶναι, ὥστε εἰ τὸ δυνατὸν εἶναι καὶ δυνατὸν μὴ εἶναι ἐστὶ, καὶ τὸ ἀναγκαῖον εἶναι δυνατὸν ἔσται μὴ εἶναι, εἴπερ τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ δυνατὸν εἶναι ἀκολουθεῖ.

Φανερόν δέ.

Νῦν λύει τὴν ἀπορίαν, ἐνιστάμενος πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ δευτέρου μέρους τῆς ἀπορίας, ὅτι τὸ αὐτὸ δύναται εἶναι καὶ μὴ εἶναι, λέγων ὅτι οὐ πᾶν τὸ δυνατὸν εἶναι, ἢ βαδίζειν, καὶ τὰ ἀντικείμενα δύναται ἠγουν καὶ εἶναι καὶ μὴ βαδίζειν, ἀλλ' ἐστὶν ἐφ' ὧν οὐκ ἀλγθεύει τοῦτο ἀξιούμενον. Ποιεῖται γοῦν τὴν λύσιν ἐκ τοῦ διελέσθαι τὰ δυνατὰ ἢ τὰς δυνάμεις, καὶ φησὶν ὅτι τῶν δυνάμεων αἱ μὲν εἰσιν ἄλογοι, ὡς ἐν τοῖς φυσικῶς ποιοῦσιν· αἱ δὲ εἰσι λογικαί, ὡς ἐν τοῖς ἔχουσι τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ αὐτεξούσιον. Αἱ μὲν οὖν μετὰ λόγου δυνάμεις αἱ αὐταί εἰσι πλειόνων ἠγουν διαφόρων καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων· αἱ δὲ ἄλογοι οὐ πᾶσαι δύναται τὰ ἐναντία, διότι αἱ μὲν αὐτῶν εἰσιν ἐνεργητικαί, καὶ αὐταὶ οὐ δύναται τὰ ἀντικείμενα, ὥσπερ ἡ δύναμις τοῦ πυρὸς αἰεὶ ἐστὶ πρὸς τὸ θερμαίνειν, ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅσα ἐνεργεῖ αἰεὶ, τουτέστιν ὅσα ἔχει δυνάμιν ἐνεργητικὴν καὶ ἄλογον· αἱ δὲ εἰσι παθητικαί, καὶ αὐταὶ δύναται τὰ ἀντικείμενα, οἷον ὁ σίδηρος ἔχει δυνάμιν τοῦ ψυχραίνεσθαι καὶ μὴ ψυχραίνεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον θερμαίνεσθαι. Ἀλλὰ τοῦτο, φησί, τουτέστιν | ἢ τῶν δυνάμεων διαίρεσις, τούτου χάριν εἴρηται· οὐ γὰρ ἀπλῶς ὁ περὶ τῶν δυνάμεων λόγος ἀρμόττει τῇ παρούσῃ προθέσει, ἵνα δείξωμεν ὅτι οὐ πᾶσαι δυνάμεις τῶν ἐναντίων ἐστὶ δεκτικὴ, οὐδὲ πᾶσαι αἱ ὁμοειδῆς δυνάμεις εἴτουν αἱ ἄλογοι· ὥστε ψεῦδός ἐστὶν ἀπλῶς ἀξιούν τὸ δυνατὸν

πάν δύνασθαι τὰ ἀντικείμενα· οὔτε γὰρ πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἀπλῶς τῶν ἀντικειμένων εἰσι δεκτικαί, οὔτε πᾶσαι αἱ ὁμοειδεῖς, εἴτουν αἱ ἄλογοι· τὸ γὰρ πῦρ ἄλογον δύναμιν ἔχον τοῦ θερμαίνειν, ὡς εἴρηται, ὅμως οὐκ ἔχει δύναμιν τοῦ μὴ θερμαίνειν.

8

Ἐνίαι δὲ δυνάμεις.

Ἐνστάς πρὸς ἐκεῖνον τὸν λόγον, ὅστις ἤξίου πᾶν τὸ δυνατόν δεχέσθαι τὰ ἀντικείμενα ἀπὸ τῆς διακρίσεως τῶν δυνατῶν ἢ τῶν δυνάμεων, νῦν ἔρχεται· εἰδικῶς πρὸς τὴν λύσιν, καὶ φησὶν ὅτι ἔνιαι δὲ δυνάμεις, τουτέστιν ἔσαι τῶν ἀντικειμένων εἰσι δεκτικαί, ὁμώνυμοί εἰσιν, ὅτι αἱ
 10 μὲν εἰσι ἐνεργεῖα, αἱ δὲ εἰσι πρὸ τῆς ἐνεργείας· τὸ γὰρ δυνατόν οὐκ ἀπλῶς λέγεται, ἀλλὰ διχῶς· τὸ μὲν γὰρ λέγεται δυνατόν, ὅτι ἀληθές ἐστίν ὡς ἐνεργεῖα ὄν, οἷον δύναται βαδίζειν τι, ὅτε βαδίζει, καὶ δύναται γράφειν, ὅτε γράφει, καὶ ὅλως δύναται εἶναι, ὅτε ἐστίν ἤδη κατ'ἐνέργειαν, ὃ λέγεται εἶναι δυνατόν ἡγουν γράφειν, ἢ βαδίζειν, ἢ ὅτι οὖν· τὸ δὲ λέγεται
 15 δυνατόν, ὅτι ἐνεργήσειεν ἄν, τουτέστιν ὅτι ἔχει δύναμιν πρὸς τὸ ἐνεργῆσαι ἄν ποτε, οἷον τὸ νῦν ἰστάμενον δυνατόν βαδίζειν, ὅτι βαδίσειεν ἄν. Καὶ τὸ μὲν δεύτερον σημαίνονμενον τῆς δυνάμεως ἀρμόζει τοῖς κινήτοις μόνις πράγμασι, τουτέστι τοῖς γεννητοῖς καὶ φθαρτοῖς· τὸ δὲ πρῶτον εἶδος τῆς δυνάμεως, τουτέστι τὸ συνημμένον τῇ ἐνεργείᾳ, ἀρμόζει καὶ τοῖς ἀκινή-
 20 τοῖς, τουτέστι τοῖς ἀγεννήτοις καὶ ἀφθάρτοις καὶ ὅλως τοῖς αἰδίοις, λέγω δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀκινήτοις, διότι καὶ τοῖς κινήτοις. Ἐὖ μὲν οὖν δυνατόν διχῶς λέγεται, ὡς εἴρηται· τὸ τε βαδίζον ἤδη καὶ ἐνεργοῦν, καὶ τὸ βαδιστικόν, τὸ μέλλον ἄν ἐνεργεῖν, ἅτινα καὶ ἀμφοτέρω ἀληθές ἐστίν εἰπεῖν τὸ μὴ ἀδύνατον εἶναι βαδίζειν, ἡγουν καθ' ἑκατέρου τούτων, τοῦ τε βαδί-
 25 ζοντος ἤδη καὶ τοῦ βαδιουμένου, ἀληθές ἐστὶ λέγειν, ὅτι οὐκ ἀδύνατόν ἐστι βαδίζειν, τουτέστι | δυνατόν ἐστὶ βαδίζειν· ὡσαύτως καὶ τὸ δυνατόν ἐστίν εἶναι κατὰ τοῦ ἐνεργεῖα ὄντος καὶ τοῦ δυναμένου εἶναι.

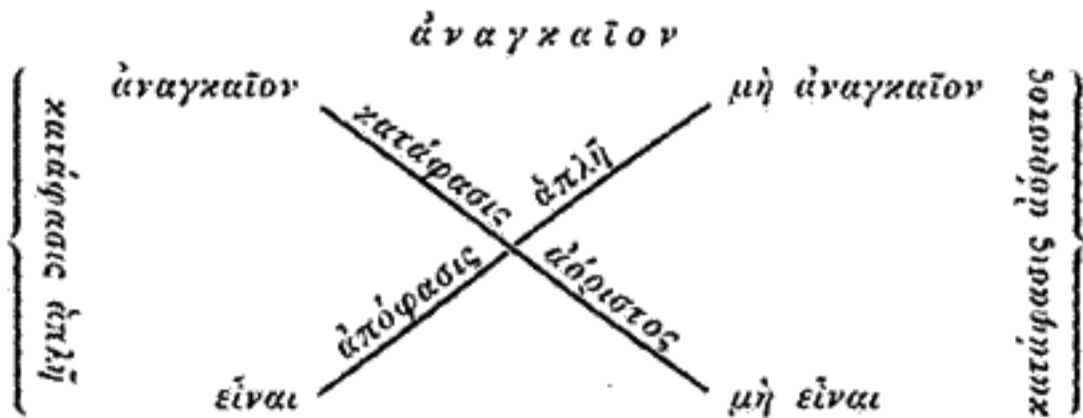
Τὸ μὲν οὖν οὕτω.

Νῦν ἐφαρμόζει τὴν διάκρισιν τοῦ δυνατοῦ τὴν προσεχῶς τεθειμένην
 30 τῷ προκειμένῳ· τὸ δὲ προκειμένον ἦν εἰ τῷ ἀναγκαίῳ εἶναι τὸ δυνατόν εἶναι ἔπετα. Καὶ φησὶν ὅτι τὸ μὲν οὕτω δυνατόν, τουτέστι τὸ πρὸ τῆς ἐνεργείας δυνατόν, οὐκ ἀληθές ἐστὶ κατὰ τοῦ ἀναγκαίου ἀπλῶς εἰπεῖν· θάτερον δὲ ἡγουν τὸ συνημμένον τῇ ἐνεργείᾳ ἀληθές ἐστὶ κατὰ τοῦ ἀναγκαίου εἰπεῖν, τουτέστι θάτερον μὲν σημαίνονμενον τοῦ δυνατοῦ ἰσο-
 35 δυναμεῖ τῷ ἀναγκαίῳ, θάτερον δὲ οὐκ ἰσοδυναμεῖ οὐδ' ἐπαληθεύει τῷ ἀναγκαίῳ, καὶ οὕτω τὸ δυνατόν καθόλου ἐστὶ πρὸς τὸ ἀναγκαῖον. Εἰ

γούν παντί τῇ ἐν μέρει ἔπεται τὸ καθόλου πρὸς αὐτό, ὡσπερ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ζῆν ἔπεται, καὶ τῷ ἀναγκαῖον εἶναι ἔπεται τὸ δυνατόν εἶναι, ἀλλ' οὐχ ἔπεται ἀπλῶς ὡς ἐξισάζον, ἀλλ' ὡς τὸ καθόλου ἔπεται τῇ ἐν μέρει, καὶ οὐκ ἀνάγκη διὰ τοῦτο τὸ ἀναγκαῖον εἶναι τε καὶ μὴ εἶναι, ὡσπερ τὸ δυνατόν δύναται εἶναι καὶ μὴ εἶναι, ὡς ἰζίου τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἀπορίας, διότι, εἰ καὶ ἔπεται τὸ δυνατόν τῷ ἀναγκαίῳ, ὡς τῷ μερικῷ τὸ καθόλου, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔπεται ὥστε πᾶν σημαίνόμενον τοῦ δυνατοῦ ἐπαρμόζειν καὶ ἰσοδυναμεῖν τῷ ἀναγκαίῳ, ὡσπερ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἔπεται μὲν τὸ ζῆν ὡς ἐπὶ πλέον αὐτοῦ λεγόμενον, ἀλλ' οὐ πᾶν εἶδος τοῦ ζῆου· οὐ γάρ ἐστιν ὁ ἀνθρώπος ἅπαν τὸ ζῆν. Οὕτως οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον ἐστιν ἅπαν τὸ δυνατόν, ἀλλὰ θάτερον μέρος τοῦ δυνατοῦ, ἕπερ συνήπτα τῇ ἐνεργείᾳ, οὐχ ὅπερ ἐστὶ πρὸ τῆς ἐνεργείας, ὁ δὴ ἐπαμφοτερίζον ἐστὶ καὶ δυνάμενον εἶναι καὶ μὴ εἶναι.

Καὶ ἐστὶ.

Νῦν λέγει περὶ τῆς τάξεως τῶν μετὰ τρόπου προτάσεων, ἐπεὶ περὶ τῆς ἀκολουθείας αὐτῶν ἀκριβῶς εἶπε καὶ ἐπελύσατο ἐπὶ τὰς ἀποτικτομένας ἀμφιβολίας. Φησὶν οὖν, ὅτι αἱ τοῦ ἀναγκαίου προτάσεις ὀφείλουσι πρῶται πάντων τίθεσθαι, αἱ δὲ ἄλλαι ταύταις ἀκολουθεῖν· ἐστὶ γὰρ τὸ ἀναγκαῖον ἀρχὴ ἴσως, καὶ εἶπε τὸ ἴσως, διότι τὸ ἀναγκαῖον πρότερον ἐστὶ τοῦ δυνατοῦ τῇ αἰτιατικότητι, ἀλλὰ τὸ δυνατόν πρότερον ἐστὶ τοῦ ἀναγκαίου τῇ κοινότητι· διότι γούν τρόπῳ τινὶ ἐστὶ καὶ τὸ δυνατόν πρότερον, τὸ ἴσως προσέθηκεν. Ἔστι τοίνυν ἀρχὴ, φησί, πασῶν τῶν ἄλλων τροπικῶν, ὡς ἂν οὕτως εἶπω, προτάσεων τὸ ἀναγκαῖον καὶ μὴ ἀναγκαῖον εἶναι καὶ μὴ εἶναι, τουτέστιν αἱ τοῦ ἀναγκαίου προτάσεις πᾶσαι, αἱ τε

ἄπλαι καὶ αἱ ἐκ μεταθέσεως καταφάσεις καὶ ἀποφάσεις. Τοῖς γὰρ τέσσαρις ὅροις τούτοις τὰς τέσσαρας προτάσεις ἐδήλωσεν, αἱ γίνονται τῇ τετραπλῇ τῶν ὄρων τούτων συμπλοκῇ. Καὶ τίθησι διάγραμμα, ἐν ᾧ τίθενται πρῶται αἱ τοῦ ἀναγκαίου προτάσεις, αἱ δὲ ἄλλαι ἔπονται κατὰ λόγον.